

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קע"א

במשנה הובאה מחלוקת מה עושים באופן שהלווה פרע מקצת חובו ויש למלווה שטר חוב על כל החוב, לדעת רבי יהודה העדים יחליפו את השטר לשטר אחר על הסכום שנשאר בהלוואה עכשיו, ולדעת רבי יוסי כותבים שובר ללווה שכתוב בו שהוא שילם חלק מהחוב,

ואמר רב הונא בשם רב שאין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי, אלא רק בית דין עצמם קורעים את השטר הישן וכותבין למלווה שטר חדש על הסכום הנוטר, עם התאריך המקורי של ההלוואה.

ואמר רב נחמן לרב הונא ויש אומרים שאמר זאת רב ירמיה בר אבא לרב הונא, שאם רב היה שומע את הבריייתא לקמן שאומרת שהעדים יכולים לקרוע את השטר ולכתוב לו שטר אחר מזמן ראשון היה חוזר בו ממה שאמר שדווקא בית דין יכולים לכתוב שטר חדש ולא העדים, אך אמר לו רב הונא שרב שמע את הבריייתא הזו ולא חזר בו, כיון שלדעתו רק לבית דין יש כח לכתוב שטר חדש, אבל לעדים אין כח לאחר שעשו שליחותם לחזור ולעשות שליחותם.

ושואלת הגמרא שהרי אמר רב יהודה בשם רב שעדים כותבים אפילו עשרה שטרות על שדה אחת, ותיירץ רב יוסף שרב אמר זאת רק בשטר מתנה. ורבה אמר שרב אמר זאת רק בשטר שאין בו אחריות. אבל בשטר שיש בו אחריות ואפשר לגבות בו, אין כח לעדים לחזור ולכתוב שטר נוסף.

ומביאה הגמרא את הבריייתא שאומרת שאף העדים יכולים לכתוב את השטר, שהתבאר בבריייתא שאדם שהיו נושים בו אלף זוז ופרע מהן חמש מאות זוז, לדעת רבי יהודה העדים קורעים את השטר וכותבים לו שטר אחר מזמן ראשון, אך לדעת רבי יוסי שטר זה יהא מונח במקומו ויכתבו שובר.

ומבאר הבריייתא שלדעת רבי יוסי כותבים שובר מפני שני דברים, אחד כדי שלאחר שהלווה יפרע חלק מהשטר ויקבל שובר, עדיין הוא יהיה מוכרח לפרוע את יתרת השטר כדי שלא יאבד שוברו ויגבה ממנו המלווה את כל החוב הכתוב בשטר, והשני כדי שיגבה מזמן ראשון, וכלומר שיוכל המלווה לגבות את חובו גם מנכסים שהיו ללווה בזמן שבו נכתב השטר הלוואה המקורי, ולא רק מהמועד שהוא פרע חלק מהחוב.

והבינה הגמרא מדברי הבריייתא שאם לדעת רבי יוסי המלווה גובה את החוב מהזמן הראשון, לדעת רבי יהודה המלווה גובה את החוב מהזמן השני, ושואלת הגמרא שהרי גם לדעת רבי יהודה שכותבים שטר חדש כותבים אותו מהזמן הראשון.

ועונה הגמרא שכוונת הבריייתא שאמר רבי יוסי לרבי יהודה שאם הוא סובר שכותבים את השטר מהזמן הראשון הוא חולק עליו רק בזה שלדעתו כותבים שובר ולא שטר, אבל אם רבי יהודה סובר שכותבים את השטר מהזמן שעומדים בו כעת, רבי יוסי חולק עליו גם בזה ואומר שכותבים את השובר כדי שיגבה המלווה את החוב מהזמן הראשון.

מביאה הגמרא ברייתא שאומרת ששטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי שהוא יום כיפור וודאי שהוא לא נכתב באיסור באותם הימים, לדעת רבי יהודה דינו כשטר מאוחר ורבי יוסי פוסל.

ושאל רבי יהודה את רבי יוסי שהרי מעשה בשטר כזה בא לפניך בציפורי והכשרת את השטר, והשיב לו רבי יוסי שאכן הכשרתי רק בשטר כזה שזמנו בשבת או ביום כיפור, כיון שמוכח מתוכו שהוא נכתב מאוחר כי הוא מוחזק ככשר, וכיון שוודאי לא נכתב בשבת הרי הוא מאוחר, אבל שטר מאוחר בעלמא פוסל.

ושואלת הגמרא שהרי מהבריייתא משמע שרבי יהודה נחלק על רבי יוסי בשטר שזמנו בשבת. וביאר רבי פדת שלא בזה הם נחלקו, ולדעת שניהם אם זמנו של השטר נמצא בשבת או בעשרה בתשרי וודאי ששטר מאוחר הוא וכשר.

עמוד ב'

ומה שנחלקו רבי יוסי ורבי יהודה זה בשטר מאוחר בעלמא, שלדעת רבי יוסי השטר פוסל, כי יכול לצאת מכך תקלה.

כיון שלדעת רבי יוסי לווה ששילם מקצת מחובו כותבים לו שובר שהוא שילם מקצת חובו, וממילא אם ההלוואה הייתה בתשרי, וכתבו שטר חוב בתשרי, אבל התאריך שכתבו בו היה ניסן, וכלומר שהשטר מאוחר. יתכן מצב שהלווה יפסיד את מה ששילם אם תאריך השובר יהיה קודם לתאריך שכתוב בשטר החוב.

וכלומר שאם למשל הלווה יבוא בכסליו וישלם למלווה חצי מהחוב ויקבל שובר על מה ששילם, אחר כך יוכל המלווה לתבוע בניסן את הלווה ולומר לו שישלם את כל החוב הכתוב בשטר, ואם הלווה יוציא את השובר שהוא שילם חלק מהחוב, המלווה יאמר לו שזה שובר על חוב ישן, והשטר חוב הוא חוב חדש על הלוואה מחודש ניסן, שהרי השובר נכתב בכסליו, והשטר חוב כתוב על תאריך של ניסן, שהוא אחרי השובר, וממילא השובר לא יועיל ללווה על השטר. אבל האמת שהשטר נכתב בתשרי ולכן השובר שנכתב בכסליו כן הולך על השטר חוב, ונמצא שהלווה הפסיד את מה ששילם.

אבל לדעת רבי יהודה אם הלווה שילם חלק מההלוואה אין כותבים שובר, אלא קורעים את שטר ההלוואה וכותבים שטר חדש על הסכום שנותר בהלוואה, וממילא אין שום חשש בשטר מאוחר, ולכן הוא כשר.

ואמר רב הונא ב"ר יהושע שאפילו לדעת הסובר שכותבים שובר זה רק אם הלווה שילם למלווה מקצת מהחוב, שאז כותבים לו שובר שהוא שילם את מקצת החוב, כדי שלא יתבע ממנו המלווה את כל החוב, אבל אם הלווה בא לשלם את כל החוב והמלווה טוען שאבד שטר חובו, הוא מפסיד את חובו, ולא אומרים שהלווה ישלם לו את החוב והוא יכתוב ללווה שובר על כל החוב.

אך דוחה הגמרא את דבריו ואומרת שכותבים שובר אפילו על כל החוב, וכפי שהיה מעשה ברב יצחק בר יוסף שהלווה מעות לרבי אבא, וכשהגיע זמן הפרעון הוא תבע אותו לפני רבי חנינא בר פפי שישלם לו את החוב, ואמר לו רבי אבא שהוא ישלם אבל שיחזיר לו את שטר החוב, והשיב לו רב יצחק בר יוסף שאבד שטר החוב ולכן הוא יכתוב לו שובר על כך שהוא קיבל את החוב.

ואמר לו רבי אבא שהרי רב ושמואל אמרו שאין כותבין שובר אלא אם איבד המלווה את שטר החוב הוא הפסיד את חובו.

והשיב לו רב יצחק בר יוסף שמי יתן לנו מעפרם של רב ושמואל ונמלא את עינינו בהם מרוב חיבתם, אבל הרי כבר פסקו רבי יוחנן וריש לקיש שכן כותבים שובר.

וכן פסק רבין כאשר עלה מארץ ישראל, שכותבים שובר, ואומרת הגמרא שמסתבר שכותבים שובר, כיון שאם לא כותבים שובר אם המלווה איבד את שטר חובו נמצא שיאכל הלווה ממעות ההלוואה וישמח בכסף שאינו שלו.

ותמה אביי שהרי אם כותבים שובר יכול להיות מקרה הפוך, שיאבד הלווה את שוברו ויגבה המלווה מהלווה שוב את כל החוב, ונמצא שהוא אוכל ממעות שאינם שלו.

והשיב לו רבא שכך צריך להיות שהלווה ידאג תמיד לשמור על שוברו כדי שלא יפסיד, שהרי עבד לווה לאיש מלווה.

מביאה הגמרא משנה במסכת שביעית שאומרת ששטרי חוב המוקדמים פסולים והמאוחרים כשרים.

ואמר רב המנונא שמה שאמרה המשנה ששטרות מאוחרים כשרים זה דווקא שטרות הלוואה, אבל שטרות מקח וממכר, וכלומר שטרות מכירת קרקע, אפילו מאוחרים פסולים. כיון שיכולה לצאת תקלה משטר מאוחר, וכגון שאדם מכר לחבירו קרקע בתשרי וכתב בשטר שהמכירה הייתה בניסן, ובכסליו אותו המוכר החזיר לקונה את המעות ששילם לו וקנה ממנו בחזרה את הקרקע. שאז חוששים שמא הקונה יבוא בניסן ויציג את שטר המכירה של הקרקע שכתוב שהוא קנה את הקרקע בחודש ניסן, ויאמר שהוא קנה את הקרקע מהמוכר שוב בניסן אחרי שהמוכר קנה ממנו את הקרקע בכסליו, וממילא הקרקע תהיה אצלו שלא כדין.

ושאלת הגמרא שהרי אותו חשש יכול להיות גם בשטרות הלוואה, אם אדם לווה מחבירו בתשרי וכתב לו שטר חוב על ניסן, והוא פרע את החוב בחודש כסליו, וכתב לו המלווה שובר שבחודש כסליו נפרע השטר, ואחר כך בחודש ניסן יציג המלווה את השטר ויאמר שזה חוב חדש שנעשה בניסן ועליו לא מועיל ללווה השובר שנכתב לפני כן בחודש כסליו, וממילא הוא יגבה מהלווה פעם שנייה שלא כדין.

ועונה הגמרא שלדעת רב המנונא לא כותבים שובר על חוב, אלא רק קורעים את השטר חוב, ואם המלווה איבד את השטר הוא הפסיד, וממילא בהלוואה אין למה לחוש, כי אם המלווה לא יחזיר את השטר בזמן הפרעון הוא לא יקבל מעות עבור החוב.

ושאל רב יימר את רב כהנא ויש אומרים ששאל זאת רב ירמיה מדיפתי את רב כהנא כיצד אנו נוהגים כיום שכותבים שטרות מאוחרים וכותבים שובר, ומדוע אנחנו לא חוששים שהמלווה יוציא את השטר לאחר שהלווה פרע אותו ויגבה על ידו פעם שנייה.

והשיב לו שצריך לעשות כפי שאמר ר' אבא לסופר הכותב את שטרות שכשהוא כותב שטר מאוחר יכתוב על השטר ששטר זה לא נכתב בזמנו אלא מאוחר, ובאופן כזה לא חוששים שהמלווה יגבה על ידי השטר פעם שנייה, כי כתוב עליו שהוא מאוחר.

ושאל רב אשי את רב כהנא שהרי היום אנו לא כותבים כך בשטרות מאוחרים, ומדוע אנו לא חוששים שהמלווה יוציא את השטר לאחר שהלווה פרע אותו ויגבה על ידו פעם שנייה. והשיב לו רב כהנא שצריך לעשות כפי שאמר רב ספרא לסופר שכותב את השטרות, שכאשר הוא כותב שובר על חוב ששילם הלווה למלווה, אם הוא יודע מה היה הזמן שהיה כתוב בשטר שאבד יכתוב ששובר זה על שטר חוב שנכתב ביום פלוני, ואם אינו יודע מה היה הזמן הכתוב בשטר שאבד, שיכתוב שובר בלא תאריך, וממילא השובר יועיל לכל שטר חוב שיציג המלווה על סכום השובר, ולכן לא יוכל המלווה לגבות על ידי השטר פעם נוספת, כי בשובר אין תאריך והוא מועיל לכל שטר חוב שיוציא המלווה על הלווה על אותו הסכום.

ושאל רבינא את רב אשי ויש אומרים ששאל רב אשי את רב כהנא שהרי כיום אנו כותבים בשובר את הזמן של אותו היום ולא כותבים את הזמן של השטר, והשיב לו שמי שאינו עושה כפי שתיקנו חכמים מפסיד את עצמו בכך שיתכן ותצא מכך תקלה.

